

РОЛЬ І МІСЦЕ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Установлення правових основ і закріплення дієвих механізмів охорони банківської таємниці є важливим елементом подолання фінансово-економічної кризи та правового забезпечення підприємницької діяльності в будь-якій країні. Це пояснюється насамперед тим, що банки як носії фінансової інформації традиційно перебувають у центрі уваги державних органів.

Банківська таємниця (*bank secrecy*) – інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банкові у процесі обслуговування клієнта і взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнтові.

Відповідно до статті 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність», до банківської таємниці відносять відомості та інформацію:

- про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України;
- операції, проведені на користь чи за дорученням клієнта, і здійснені ним угоди;
- фінансово-економічний стан клієнтів;
- системи охорони банку та клієнтів;
- організаційно-правову структуру юридичної особи – клієнта, її керівників, напрями діяльності;
- стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-якого проекту, винаходів, зразків продукції та інша комерційна інформація;

- щодо звітності банку, за винятком тієї, що підлягає опублікуванню;
- про коди банків для захисту інформації [1].

У Швейцарії банківська таємниця охороняється як цивільними, так і нормами кримінального права. Банк, який не вміє тримати секрети своїх клієнтів, може бути позбавлений ліцензії, а службовцям за розголошення такої інформації загрожує позбавлення волі на строк до шести місяців або штраф. Федеральний закон про банки і ощадні каси (1934 р.) створив поточний режим банківської таємниці, чим до недавня і славилися швейцарські банки. Відповідно до цього закону розкриття навіть ім'я власника рахунку є кримінальним діянням. А за розкриття подробиць про особу, яка мала намір відкрити рахунок (тобто приходила до банку за консультацією), існує цивільна відповідальність. Відповідно до принципів швейцарської банківської таємниці суворо заборонено передавати будь-яку інформацію третім особам, навіть до податкових служб та урядів інших держав. Винятки становлять тільки запити суду Швейцарії.

Загалом, швейцарські банки можуть розголошувати інформацію в разі визначення й доведення, що клієнт, щодо рахунку якого проводиться запит, причетний до терористичної діяльності або до податкових махінацій, але банки мають право не надавати інформацію щодо справ із приховування оподатковуваного доходу, що у Швейцарії класифікується як ухилення від податків.

Під тиском G20 та ОЕСР 2009 року Швейцарія скасувала відмінність від ухилянням від податків і податковими махінаціями для іноземних клієнтів. До того ж на сьогодні Швейцарія має договір із США, за яким вона самостійно повідомляє уряд Сполучених Штатів про відкриття рахунків її резидентами. Також, з 01.06.2014 швейцарські банки більше не зобов'язані інформувати своїх іноземних клієнтів, якщо банк, спираючись на офіційне клопотання іноземної держави про надання правової допомоги, передасть податковим органам цієї держави вичерпну інформацію щодо рахунків такого клієнта.

В Австрії та Люксембурзі збереження банківської таємниці також розглядається як важливий елемент функціонування банківської системи. До того вони постійно мали нижчий рівень податку на капітал, аніж сусідня Швейцарія. У цих країнах надання банківської інформації

передбачається тільки в разі скоєння злочину та якщо існують докази причетності клієнта до злочину, а необґрунтоване передання такої інформації тягне за собою застосування суворого кримінального покарання банківських службовців. В Австрії за порушення банківської таємниці будь-які особи можуть бути позбавлені волі до одного року або на них накладається штраф у розмірі до 360 ставок середньоденного заробітку.

Певні переваги перед швейцарською банківською таємницею має банківська таємниця Королівства Ліхтенштейн. Основною з цих переваг є та, що сама держава не надає правової допомоги іншим країнам при розслідуванні ними випадків ухилення від сплати податків [2, с. 36].

Серед європейських країн високим рівнем надійності характеризується банківська система Угорщини, ефективність організації якої порівнюють із банківською системою Швейцарії і називають Угорщину в ділових колах «Швейцарією Східної Європи». Чинний закон від 1988 року про державні гарантування інвестицій і внесків свідчить про конфіденційність банківської інформації. Угорські банки не надають інформації про рахунки та їхніх власників ні поліції, ні податковій інспекції, а запити іноземних податкових служб не є достатньою причиною для розкриття банківської таємниці.

У Німеччині та Франції відомості про стан рахунків клієнтів і виконуваних за ними операціях не підлягають розголошенню і є банківською таємницею. Це означає, що відомості про рахунки можна отримати, зазвичай, тільки в разі порушення кримінальної справи щодо конкретної особи. Розгляд цивільної справи в цих країнах не є підставою для банку надавати суду будь-які відомості, за винятком тих випадків, коли банк сам виступає стороною у справі.

На відміну від країн, де діє «статутне право», дещо інакше вирішується питання охорони банківської таємниці у країнах, де право встановлюється судовими прецедентами. Так, у Великобританії загальний підхід до питання банківської таємниці викладено 1924 року у справі *Tournier vs. National Provincial and Union Bank of England*.

Більш широкий підхід до визначення предмета банківської таємниці було застосовано в Кодексі добросовісної банківської практики (*Banking Code*), у якому передбачено, що банки зобов'язані суворо зберігати конфіденційність про справи своїх клієнтів (у тому числі

колишніх клієнтів) і не розкривати деталі про стан рахунків або назву й адреси клієнтів третім особам, включаючи компанії, що належать до однієї групи [3].

За британським законодавством обов'язок зберігати банківську таємницю не є абсолютним. У загальному вся інформація про клієнта, навіть отримана з інших джерел (наприклад, із бюро кредитних історій), не підлягає розголошенню. Банк може розкривати інформацію, коли це потрібно відповідно до чинних законів, громадський обов'язок потребує розкриття такої інформації або сам клієнт дав пряму або непряму згоду на розголошення відповідної інформації.

У США банківська таємниця регулюється Законом про банківську таємницю (1970), Законом про право на фінансову таємницю (1978) і низкою інших законів з приводу легалізації грошей. Закони зобов'язують банки не розкривати інформацію про клієнтів третім особам, але водночас норми цих законів зобов'язують банки належним чином провадити облік документів на рахунках клієнтів і повідомляти відповідні органи про угоди на суму понад 10 тис. доларів. Однак судова практика внесла суттєві корективи в зазначені положення, ураховуючи право клієнта на захист інформації – клієнтові в кожному випадку запиту про його рахунки повинні повідомляти про будь-який запит і він має право звернутися до суду з вимогою скасувати запит, якщо він вважає його незаконним.

В Японії взагалі відсутній закон про таємницю банківських операцій і принцип збереження банківської таємниці не діє. Натомість фінансові установи тісно співпрацюють з органами фінансового контролю (міністерством фінансів, слідчими органами та іншими уповноваженими органами), які, у свою чергу, на підставі санкцій, виданих суддею, можуть перевіряти будь-яких суб'єктів, що сприяє проведенню розслідувань [4].

Насамкінець варто зазначити, що банківська таємниця в зарубіжних країнах є специфічним видом комерційної таємниці і справляє вирішальний вплив на регулювання банківської діяльності. Крім того, правовий режим банківської таємниці останнім часом зазнає значних змін унаслідок прийняття багатьма країнами законів про боротьбу з легалізацією тіншових капіталів, боротьбу з тероризмом і розповсюдженням наркотиків, унаслідок чого в більшості країн із розвинутою

банківською системою введено функцію фінансового моніторингу сумнівних операцій.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 04.07.2014 № 1588-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Гетманцев Д. О. Банківська таємниця : особливості її нормативно-правового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Д. О. Гетманцев ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003.
3. Tournier-V-National Provincial & Union Bank of England [Electronic resource]. – Available from : <http://swarb.co.uk/tournier-v-national-provincial-union-bank-of-england-ca-1924>.
4. Кінець епохи банківської таємниці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dw.com/p/1DeXn>.